

МОДЕРНИЗАЦИЯ НА БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО

Клас: 7. ____

Име: _____

Дата: _____

Дейност 1. Попълнете таблицата

Промени в българското общество след Освобождението	Промени след разпространението на електричеството в българските градове и села

САМООЦЕНКА

Как се справих?

Колко добре се включи в днешния урок? Оцвети толкова звезди, колкото мислиш, че заслужаваш. Може да използваш и „легендата“ отдолу.

★ Научих нещо ново.

★★ Говорих и слушах активно.

★★★ Мога да обясня основните процеси, за които учихме в урока.

САМОРЕФЛЕКСИЯ

Ако вие бяхте учители, кое в този урок бихте искали да промените?

След избора на София за столица на Княжество България (3 април 1879) общинската управа е заредена с амбицията да модернизира и благоустроява града, бързо да го доближи до големите европейски центрове.

В желанието час по-скоро да постигне тези цели общината предприема адекватни действия. Още през 1891 г. в дневния ред на Софийския градски съвет е поставен за разглеждане въпросът за електроснабдяването на София. Решено е да се построи една водноелектрическа централа при село Бояна, която да използва високия паг от 954 метра на водите на Боянската река за добиване на нужната енергия.

Изграждането е възложено на концесия на фирмата „Ганц и Сие“ със седалище в Будапеща. Строителните работи започват през юли 1892 г., но две години по-късно реализацията на проекта е спряна поради финансови проблеми и недостатъчния воден дебит на Боянската река.

Несполуката не отчайва Общинския съвет и проучванията продължават. В предложенията настъпва промяна и електроснабдяването вече се разглежда заедно с изграждането на трамвайна мрежа в столицата.

Потърсено е експертно мнение на немски и френски специалисти. Изработени са поемните условия за провеждането на търг. Те включват два основни момента: снабдяване на столицата с електрическа енергия за осветление и за двигателна сила; направата и експлоатация на електрически трамваи в София и околностите.

През юни 1898 надпреварата е спечелена от френския електроинженер Шарл Бертолус и решението е одобрено от Министерството на вътрешните работи и народното здраве. За ускоряване на строителството концесията е разделена на две отделни фирми. Това са Анонимно белгийско дружество „Електрически трамваи за София“ и френската корпорация „Големите предприятия в Марсилия“ - за осветлението и разпределението на двигателната сила.

Сключените договори между Столичната община и концесионерите се задвижват. На 1 април 1899 г. е поставено началото на строителството на водноелектрическата централа край село Панчарево, която ще използва водите на река Искър. Идеята за направата на това съоръжение е от преди три години и принадлежи на френския инженер Самюел Ребюфел. Обектът се намира на 18 километра от центъра на София и на 4 километра от селото.

Това е първата централа за обществено електроснабдяване в България. Нейното изграждане приключва за около година и половина, а производствената ѝ мощност е 2000 конски сили. Всичко това, заедно с паралелното поставяне на електрически стълбове, трафопостове и кабелни линии, прави възможно на 1 януари 1900 г. софиянци и гостите на столицата да бъдат изненадани от обилна електрическа светлина. Една след друга светват повечето от централните улици на София. Първоначално се използват едва 1700 лампи, но след три десетилетия броят на осветителните тела възлиза на 10 657.

В следващите години производството и консумацията на електрическа енергия непрекъснато нараства. През 1902 г. концесионерът на електрическото осветление построява парната централа „София“ при трамвайното депо, близо до централната жп гара. В нея поетапно са инсталирани 6 турбини с обща енергийна мощ от 7800 конски сили. Броят на абонатите за осветление достига 8620, а за двигателна сила – 292.

Избухва Първата световна война. Царство България се присъединява на страната на Тройния съюз против държавите от Антантата. Това оправдано предизвиква промяна на отношението към концесионерите. От съображения за национална сигурност правителството на г-р Васил Рагославов предприема съответните мерки. На 1 септември 1916 г. Столичната община поема сама експлоатацията на електроснабдяването и трамваите. Намеренията са впоследствие да се откупи и концесията от чуждестранните дружества.

Ала страната ни е сред губещите в Голямата война. Това развързва ръцете на победителите, които налагат своите условия върху нашия политически, обществен и стопанския живот. Те рефлектират и върху взаимоотношенията между софийското кметство и фирмите, които са собственици на електрическата енергия и трамвайната мрежа в столичния град. През следващите години контактите между тях претърпяват различни модификации и навлизат в сложно развитие. Стига се и до Арбитражен съд в Париж.

След края на Първата световна война към София се стичат огромни маси бежанци.

Градът се разраства хаотично във всички посоки, появяват се нови квартали. През 1920 г. населението наброява 154 000 души. Това отново поставя на преден план въпроса за електроснабдяването. Пристъпва се към построяването на първата общинска централа „Бояна“ в страната с мощност от 2000 конски сили.

История

7 клас

Осъществяването на този повече от 30-годишен проект приключва при управлението на БЗНС. Мобилизирани от Трудовите войски завършват прокопаването на тунелите и полагат тръбите. Сградите са напълно завършени. Докарана е цялата техника и оборудване и през пролетта на 1923 г. започва тяхното монтиране. Поставени са 2 турбини, всяко от по 700 конски сили. Водата за задвижването им се взема от Боянската река, минава през тях и се пуска отново във водопроводната мрежа, без да се замърсява.

В юзината се използва много по-малка водна маса от ВЕЦ „Панчарево“, но предимството е невероятният пад на Боянската река. При него се получава извънредно високо налягане на водната струя и това дава голям ефект.

В края на 1923 г. приключва окончателно дългогодишното изграждане на Боянската юзина. Техническите съоръжения са монтирани. На 3 декември са извършени първите пускови опити на обекта, които не предизвикват никакви проблеми. В близост до Руския паметник е издигнат кантон, който свързва тока от електроцентрала с градската мрежа. Цялата енергия си остава общинска собственост. Тя се използва основно за трамвайното движение и за осветлението на софийските улици. С това се правят икономии в общинския бюджет.

Електроцентрала е открита официално на 13 декември 1923 г. В село Бояна се стичат стотици софиянци и селяни от околните села, които с учудване и любопитство се радват на новата придобивка. Присъстват почти всички министри от правителството, представител на цар Борис III, общинското ръководство и много журналисти от редакциите на столичните вестници. Софийският митрополит Стефан отслужва молебен и водосвет, като предлага юзината да бъде кръстена „Свети Андрей“.

Реч произнася кметът Иван Площак, който накратко излага историята на построяването на електроцентрала. Представител на фирмата-строител дава практически обяснения върху инсталацията. Той изрично отбелязва, че подобни съоръжения, където водата пада от такава голяма височина, в цяла Европа има 2-3. Накрая министър-председателят проф. Александър Цанков прерязва лентата и електроцентрала влиза в действие. През нейните две турбини преминават по 85 литра вода в секунда, а перспективата е количеството да достигне 220-230 литра. Новото съоръжение може да развие мощност до 2500 конски сили. Като жест към жителите на село Бояна Столичната община взема решение да им осигури безплатно публично електрическо осветление.

В тази връзка техници поставят стълбове по уличната мрежа, която е с дължина около 3 км.

Инсталират жиците и чашките за слагане на лампите. Скоро боянчани могат да се радват на обилна светлина. Импулсирани от тази придобивка жителите на Бояна настояват пред Столичната община да се направи отбивка от Княжевската трамвайна линия до селото, като местният общински съвет поема всички разходи за тази отсечка. Това искане е уважено и макар с по-късна дата през 1926 г. е построено разклонението от спирка „Павлово“. Трамваят е под № 8, а за старите софиянци е известен като „малкото трамвайче“.

И през следващите години столичната управа разработва нови планове за задоволяване на електрическите потребности на града. Те са свързани преди всичко със строителството на мащабния Рилски водопровод и са част от него. През март 1925 г. са изработени поемните условия за направата на втората общинска централа при село Симеоново. Кметът Паскал Паскалев настоява изготвеният проект да бъде проверен от чуждестранен експерт, който да си каже мнението.

Ето защо той прави сондажи в Берлин, Мюнхен и Виена. В австрийската столица му препоръчват инженер Франц Шонбрунер като вещиц и опитен специалист. Три месеца по-късно той пристига в София и се запознава с предложенията. Шонбрунер се изказва ласкаво за българските си колеги и отбелязва, че са свършили работата си с вещица и професионализъм. Той е категоричен, че най-правилното и икономически рентабилно решение е да се използва водата от Рила.

Планът за Рилския водопровод е одобрен със законопроект в Народното събрание и утвърден с царски указ от 10 юли 1925 г. В него се предвижда построяването на две електрически централи при село Мала църква, Самоковска околия, и под село Симеоново, в близост до София. Симеоновската хидравлична централа е пусната в действие на 29 август 1927 г. и разполага с един агрегат с мощност 1000 конски сили. По този начин на този етап нуждите на столичния град от електроенергия за битови нужди, за трамвайното движение и за поддържане на производствени и търговски предприятия са подсигурени.

Д-р Александър Мирков, РИМ-София

1. Сградата на Столична община

2. ВЕЦ „Панчарево“

3. Река Искър при с. Панчарево III1986-4

4. Юзината в село Бояна

Източник: [ИСТОРИИ ОТ СОФИЯ: ЕЛЕКТРОСНАБДЯВАНЕТО НА СОФИЯ - Регионален исторически музей - София](#)

